

Rautakautta Paimiossa

Paimion Sievolan rautakautisen asuinpaikan ja kalmiston vertaileva tutkimus

Noora Mäntsälä

Kandidaatintutkielma

Arkeologia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Maaliskuu 2024

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck –järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, arkeologia

Noora Mäntsälä

Rautakautta Paimiossa

Sivumäärät: sivumäärä 32, liitteiden sivumäärä 5

Tiivistelmä

Paimion Sievolan esihistoriallinen kylämäki on laajimmin arkeologisesti tutkittu alue Paimiossa. Alueen löytöjä ei ole aiemmin yksityiskohtaisesti tutkittu, joten selvitän vertailevan tutkimuksen avulla, mitä eroja on havaittavissa rautakautisen asuinpaikan ja polttokenttäkalmiston löydöissä keramiikan ja luulöytöjen osalta. Rautakauden aikaisia asuin- ja kalmistoalueita ei ole vielä vertailtu eikä Paimion Sievolan löytöjä ole toistaiseksi otettu vastaavaan tutkimukseen. Usein rautakautiset asuinalueet ja kalmistot sijaitsevat historiallisellakin ajalla asutettujen tonttien lähialueilla. Tämä tarkoittaa, että kulttuurikerrokset ovat usein sekoittuneet toisiinsa. Uudemmat tutkimukset kuitenkin osoittavat, että asuinpaikkoja löytyy myös savisemmilta mailta, eivätkä kaikki asuinpaikat ole jääneet historiallisen asutuksen alle. Tässä kohteessa varsin todennäköisesti samat ihmiset ovat käyttäneet niin asuinpaikkaa kuin kalmistoaakin. Tämä tarkoittaa siis sitä, että on tilaisuus tutkia yhden kylän ja yhteisön käyttämiä alueita. Tutkimus asuinpaikka- alueella vahvisti edellisten tutkijoiden näkemyksiä, mutta kalmistoalueella luonteen selvittely vaatisi lisätutkimuksia.

Avainsanat: *asuinpaikat, arkeologia, polttokenttäkalmistot, rautakausi, Paimio, Sievola*

Sisällysluettelo

1 Johdanto	4
1.1 Sievolanmäen esittely ja tutkimushistoria	4
1.2 Tutkimuskysymykset ja tavoitteet	9
1.3 Tutkimuksen rajaus ja tutkimusmetodi	10
2 Asuinpaikkojen ja kalmistojen tunnistaminen	12
2.1 Asuinpaikat	12
2.2 Polttokenttäkalmistot	13
3 Rautakauden asuinpaikkojen ja kalmistojen määrittämisen problematiikkaa...	15
4 Asuinpaikan ja kalmiston ominaisuuksia sekä löydöt	18
4.1 Alueen 8 keramiikka	18
4.2 Alueen 1 keramiikka	19
4.3 Alueiden 1 ja 8 luulöydöt	19
4.4 Kaivausalueiden 1 ja 8 vertailu	21
5 Tuloksia	25
6 Yhteenveto	28

Lähteet

Liitteet

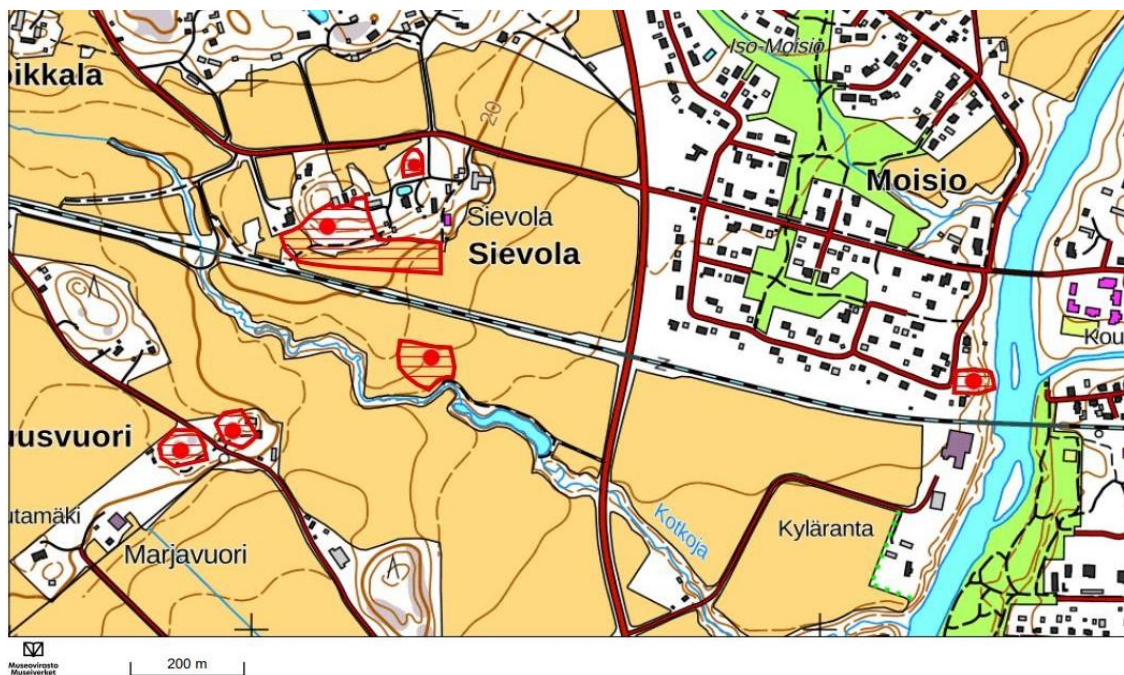
1 Johdanto

1.1 Sievolanmäen esittely ja tutkimushistoria

Paimio sijaitsee Varsinais-Suomen maakunnassa, Turun ja Salon puolivälissä valtatie 1:n varrella, Turusta itään päin. Sen naapurikuntia ovat Kaarinan kaupunki, Marttila, Liedon kaupunki, Salon kaupunki ja Sauvo. Lounais-Suomen pisin joki, Paimionjoki, virtaa pohjoisesta etelään päin Paimion halki ja se laskee Paimionlahteen. Ympäristö Paimiossa on kulttuurimaisemaa, jota maanviljelys ja karjanpito ovat muokanneet kautta aikojen. Maalaiskaupungin alueelta löytyykin useampi muinaisjäännös, joista tässä keskitytään Sievolanmäkeen.

Asutus on rautakauden aikana Paimiossa ollut runsasta ja se on asettunut nykyisen keskustan ympäristöön. Asutus levittäytyi nopeasti suurin piirtein vuodesta 500 alkaen (Luoto 1985: 9–12). Samoihin aikoihin alueella alkoivat muodostua myös kyläasutukset. Muutokset talousmuodoissa korreloivat vaihtelussa asuttamisnopeuden kanssa. Viljelykasvien ja karjankasvatuksen tehostuessa väestön määrä nousi kasvuun ja asutus levisi nopeammin. Maankohoamisilmiön sekä ihmisten toiminnan jäljiltä kulttuurimaisemaan on tullut muutoksia. Ihmisen toiminnan jäljiltä maisema on muokkautunut muun muassa elinkeinojen ja väestön määrän mukaan. Ajanlaskun alun aikoihin vedenpinta on ollut Paimiossa noin 10 metriä nykyistä vedenpintaa ylempänä (Ikäheimo 1982: 92). Rautakauden ajanakin alueella on tullut suuria maa-alueita käyttöön vesirajan vetäydyttyä. Keskiajalla asutus levisi hiljalleen ja alkoi muotoutua kohti nykyistä asutusta (Luoto 1985: 9–12).

Paimionjoen länsipuolella sijaitseva Sievolanmäen muinaisjäännösryhmä (MJR 577010025) löytyy peltoaukean keskeltä, ja siitä voidaan käyttää nimitystä kylämäki jo sen laajuuden vuoksi. Alueelta löytyy myös muita muinaisjäännösalueita, kuten Kotkoja, Kumpumäki, Katajamäki, Iso-Kuusmäki sekä Räpälän vanha kirkonpaikka (kuva 1). Alueen ajatellaan olevan Jukka Luodon ja Riitta Fischerin tutkimuksen mukaan yksi Paimion alueen niin sanotuista kantakylistä, joista asutus on myöhemmin levinnyt laajemmalle alueelle (Fischer & Luoto 1983). Tämä tutkimus kertoo Sievolan muinaisjäännösalueen tulleen arkeologeille tunnetuksi jo 1800-luvun aikana sieltä löydetyn, saksalaisia hopeakolikoita sisältäneen hopeaarten vuoksi vuonna 1841.

Kuva 1: Paimion Sievola ja lähistön muinaisjännökset. Paimionjoki oikealla. Suoraan alapuolella Kotkoja, vasemmalla alhaalla Kumpumäki, Katajamäki sekä Iso-Kuusmäki. Oikealla Paimionjoen varrella Räpäälän vanha kirkonpaikka. Ote muinaisjännösrekisterin kartasta. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

Ensimmäisen kerran 1900-luvulla aluetta tutkivat arkeologisesti Turun yliopiston arkeologian laitos ja Jukka Luoto. Kahden muun kohteen tutkimisen yhteydessä (Luoto 1979).

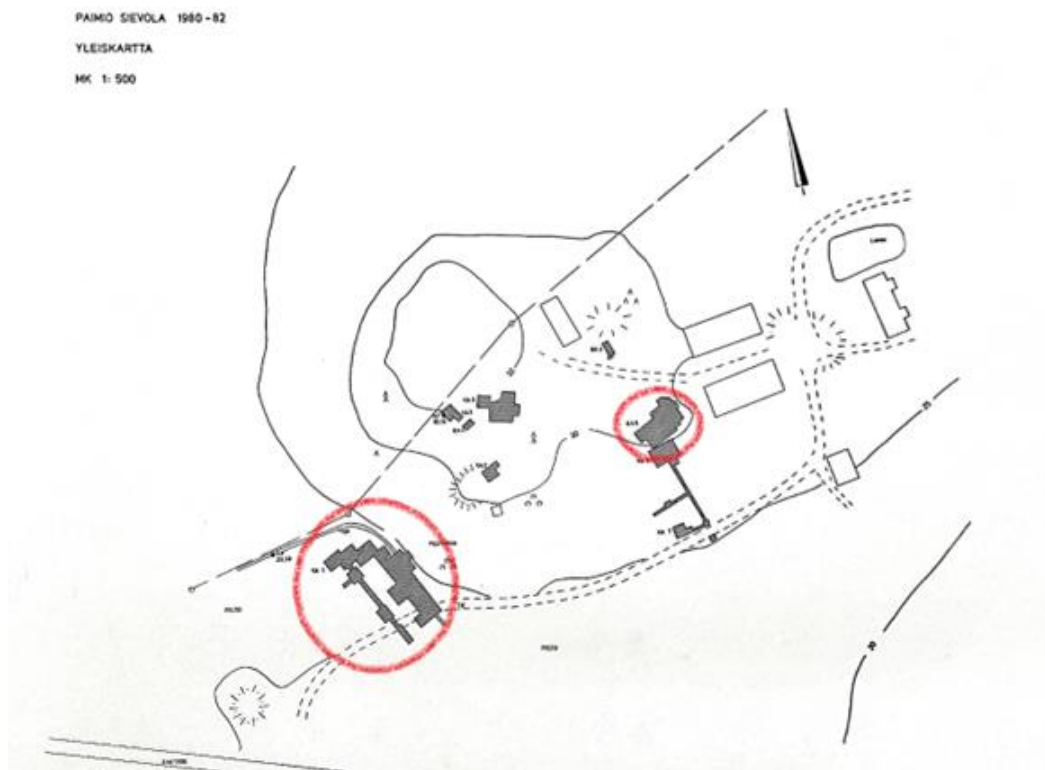
Tutkimukset aloitettiin aivan toisaalla, Nakolinnassa, mutta Nakolinnan tutkimuksen

osoittautuessa löydöttömäksi, tutkijat päättivät tarkastaa Sievolan inventointiluonteisesti.

Tällöin Sievolan alueelta löydettiin ohut kulttuurikerros, joka oli osittain tuhoutunut myöhemmän maankäytön vuoksi. Tuolloin ei kuitenkaan ollut aikaa tutkia aluetta tarkemmin. Siksi vuonna 1979 tutkimukset jäivät vähäisen seulontatyön lisäksi lähinnä alueen tarkasteluun silmämääräisesti.

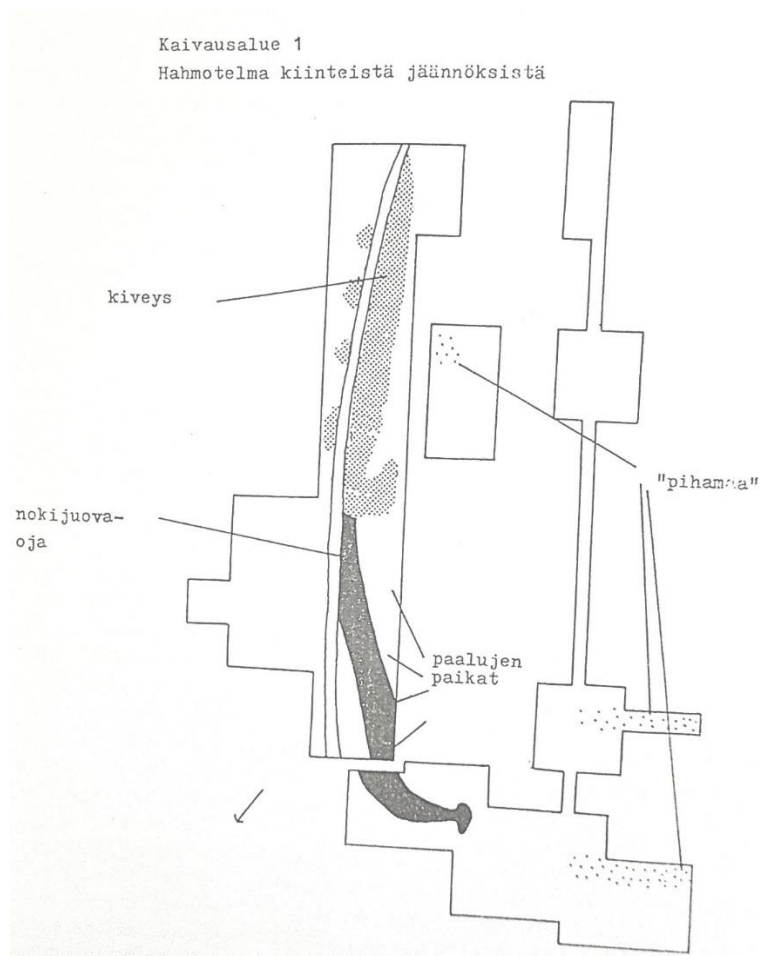
Vuonna 1980 tehtiin ensimmäiset kaivaukset, joita jatkettiin myös vuonna 1981. Näihin kaivauksiin keskityn myös omassa tutkimuksessani, tarkentaen vielä kaivausalueisiin 1 ja 8 (kuva 2). Kaivaukset paljastivat merkittävän rautakautisen asuinpaikan, jonka yhteydessä on myös kalmistoja. Kalmistot on toistaiseksi merkitty erillisinä kalmistoina, mutta niiden uskotaan kuuluvan yhteen (Luoto 1981). Tutkimuksissa ei pystytty todentamaan alueen rajoja, eikä niitä ole vielä myöhemmissäkään tutkimuksissa todennettu. Suurimmat löytömäärät vuosien 1980–1981 kaivauksilta ajoittuvat merovingiajalle, noin 600–800 luvuille jKr., mutta löytöjä on myös sekä viikinki- ja ristiretkiajalta (800–1200 jKr.), että roomalaisajalta (500 eKr.– 400 jKr.) (Fischer & Luoto 1983).

Tutkimuksia on tehty myös vuonna 1982. Tällöin kaivauksen johtajana toimi Riitta Fischer ja valvojana Jukka Luoto. Alueelle avattiin alueiden 7 ja 8 väliin uusi kaivausalue, kaivausalue 9. Tutkimuksen mukaan alueelta löytyi myös kivikauteen viittaavaa kvartsisälettä ja liesikuoppa (Fischer & Luoto 1983). Lieden ympärillä maa koostui hiekasta ja muuttui hieman kauempana saveksi. Merkittävin löytö alueelta on kuitenkin rautakauden asumuksen jäännös, joita löytyy Suomesta harvoin (kuva 3).

Kuva 2: Yleiskartta ja kaivausalueet. Vasemmassa alakulmassa ympyröity kaivausalue 1 ja oikealla rakennuksen päädyssä kaivausalue 8. Kuva: Kaivausraportti 1982, karttaliite.

Kaivettaessa kohti alueen 8 reunaa, voitiin Fischerin ja Luodon (1983) mukaan todeta, että kaivausalueella 8 sijaitseva kalmisto jatkuu ainakin jossain määrin kohti kaivausaluetta 9. Tämä oli todettu rengasmiekan renkaan löytymisen myötä kaivausalueen 9 yläosasta. Kaivausalueiden 1 ja 9 väliseltä matkalta (noin 80 metriä) on saman raportin mukaan löydetty rautakauden esineistöä koko matkalta, mikä viittaa siihen, että koko näiden kaivausalueiden välinen alue on ollut rautakaudella asuttu. Alueella ollut nuoremman ajan mökki ja sen pihalue on kuitenkin sekoittanut kulttuurikerroksia toisiinsa jonkin verran.

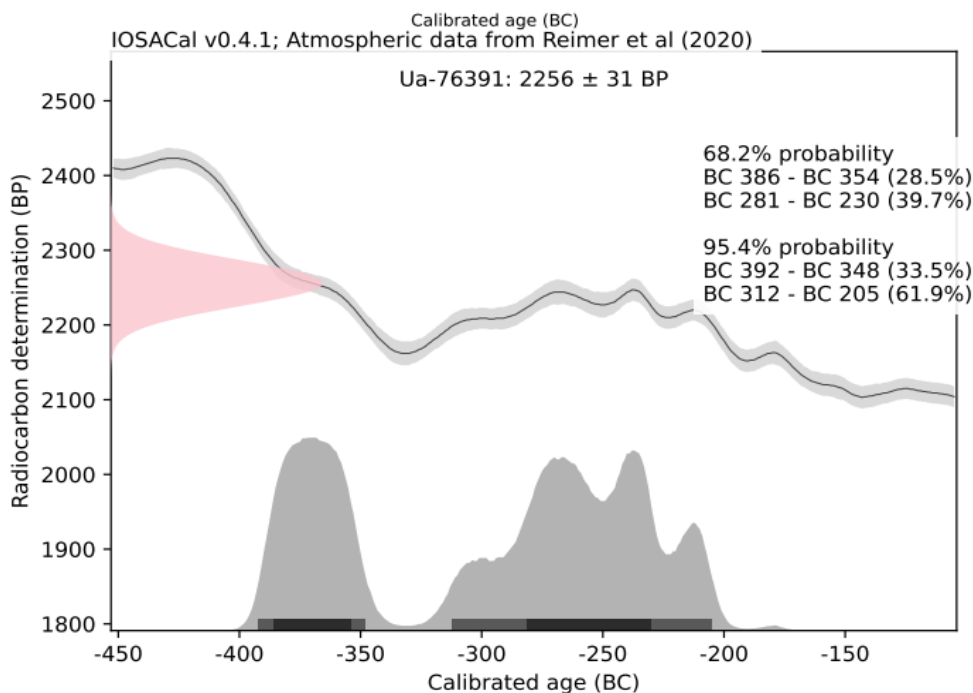

Kuva 3: Hahmotelma asuinrakennuksen jäännöksistä. Kuva: Kaivausraportti 1982, karttaliite.

Sievola on huomioitu myös Paimion arkeologisessa inventoinnissa vuonna 2005. Tällöin tutkittiin alueella tehtyjen kaivuutöiden seurauksena ojien leikkauksia, mutta mitään rautakauteen viittaavaa ei löydetty (Raike 2005). Tutkimusolosuhteet olivat raportin mukaan hyvät.

Seuraavaksi aluetta tutkivat Vesa Laulumaa ja Piritta Häkälä. Tällöin alueen rajausta oli muokattu (Laulumaa & Häkälä 2019). Laulumaan ja Häkälän raportti kertoo, että rakennetut alueet poistettiin muinaisjäännösalueesta.

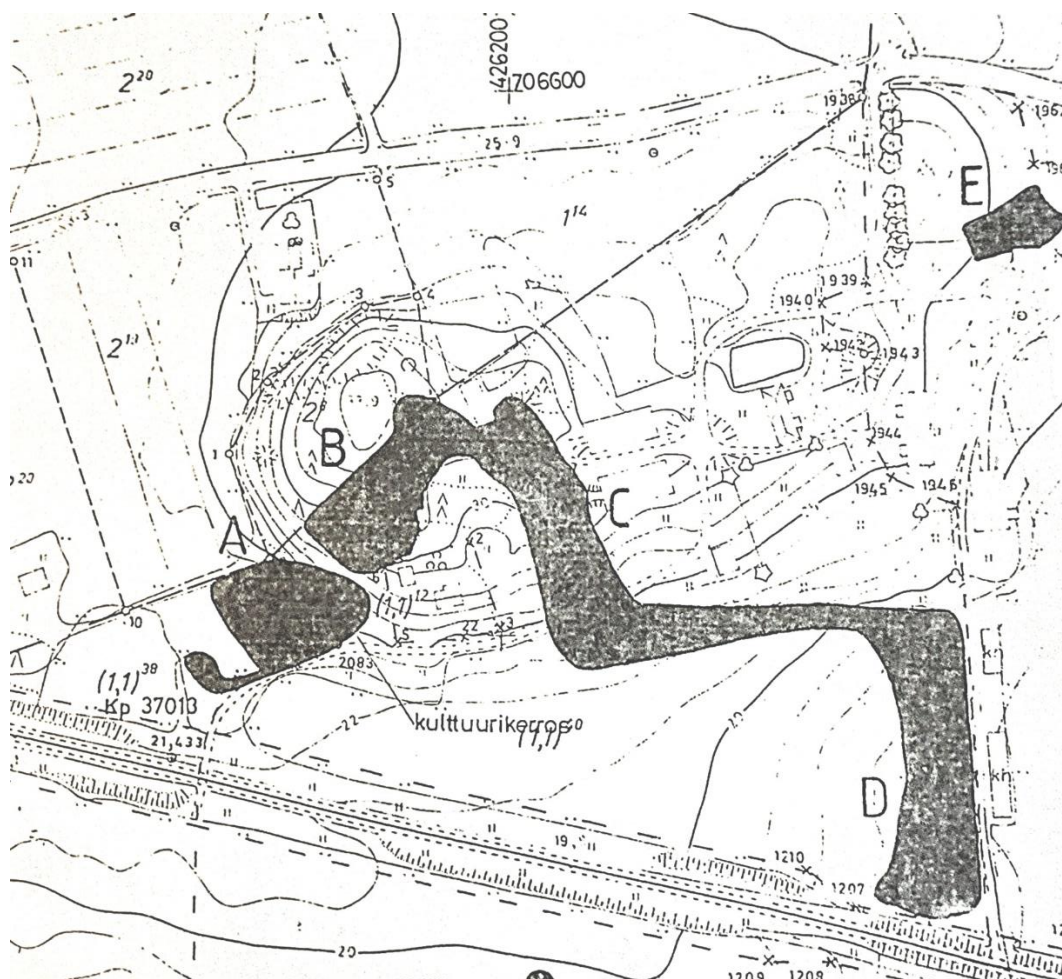
Viimeisin tutkimus on tehty vuonna 2022 Museoviraston arkeologisten kenttäpalveluiden toimesta. Koekaivauksen suoritti Heli Lehto (2022). Museoviraston raportissa (MV/25243/2023) todetaan, että tutkimuksissa löytyi rautakauteen viittaavia löytöjä ja koeojasta 12 saatiin liedenpohjasta otetuksi hiilinäyte, josta tehtiin radiohiiliajoitus (Kuva 4). Se ajoittuu esiroomalaiselle ajalle (500–0 eKr.).

Kuva 4: Radiohiilijoiutus vuoden 2022 raportista. Kuva: tutkimusraportti 2022, liitteet.

Yhteenvedona Sievolan tutkimusraporteista voidaan todeta, että paikalla on vuoden 1980–1981 kaivauskertomuksen mukaan kaksi asuinpaikkaa (kaivausalueet 1 ja 7), neljä kalmistoa (kaivausalueet 3,4,5 ja 8) sekä kaksi aluetta, joiden tulkinnasta on epävarmuutta (kaivausalueet 2 ja 6). Alueet 2 ja 6 ovat todennäköisesti jätekasojen jäännöksiä (Luoto 1981). Tutkitut osat sijaitsevat alueen länsipäässä, alue on ollut asumaton viimeiset vuosisadat, ja siksi esihistoriallinen asutus onkin kaivauskertomuksen mukaan hyvin säilynyttä. Vuonna 1983 alueelle on avattu ja kaivettu myös kaivausalue 9 (Fischer & Luoto 1983). Saman mäen lounaisimmassa päässä on ollut myös asuinpaikka ja sen etelärinteellä, mäen laella, on ollut kalmisto. Samoin alueen läntistä päätä peittää laaja polttokenttäkalmisto.

Asuinpaikkaan viittaavia löytöjä on myös eteläpuoleiselta peltoaukealta sekä mäen koilliskulmasta. Koilliskulmasta löytyi kylämäen ja pellon väliin kaivetun ojan molemmin puolin asettuva kulttuurikerroksen jäännös, joka erottui ympäristöstä tummana juonteena, ja siitä löydettiin runsaasti palanutta savea ja keramiikkaa. Kulttuurikerrosta todettiin olevan alueella melko laajasti (Kuva 5). A, D ja E ovat asuinalueita ja B ja C kalmistoalueita. Kaivauksia keskitettiin alueille, joissa esihistoriallisen asutuksen sijainti vaikutti olevan kiistaton. Osa alueesta, jolla tulkittiin olevan asutusta, oli viljelyksessä ja osassa todettiin varsin myöhäisessä vaiheessa kaivausta olevan merkkejä asutuksesta (Fischer & Luoto 1983). Nämä alueet jätettiin tuolloin pois tutkimuksesta.

Kuva 5: Kulttuurikerroksen esiintyminen. A, D ja E ovat asuinalueita ja B ja C kalmistoalueita. Kuva: Kaivausraportti 1982, karttaliite.

1.2 Tutkimuskysymykset ja tavoitteet

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, eroavatko rautakautisen asuinpaikan ja kalmiston löytöaineistot keramiikan ja luulöytöjen osalta merkittävästi toisistaan. Tavoitteena on selvittää alueiden 1 ja 8 luonnetta löytöluetteloiden perusteella ja löytöjen levinneisyyden tarkastelun avulla. Olisiko aluetta 8 käytetty muuhunkin tarkoitukseen kuin kalmistona? Pohdin samalla savihyrrien (jatkossa savikiekkojen) ja paljerenkaiden katkelmien luonnetta kaivausalueen 8 löydöissä. Toisinaan pystykangaspuiden painoina käytettyjen savikiekkojen ja pajatoiminnassa käytettyjen paljerenkaiden tunnistaminen ja erottaminen toisistaan on haastavaa. Molemmat, savikiekot ja paljerenkaat, ovat tyypillisiä asuinpaikkalöytöjä. Selvitän myös mahdollisia löytömateriaalien eroja ja löytömäärien eroja.

Ei ole aina täysin ongelmattonta määrittellä rautakauden aikaisia asuin- ja kalmistoalueita. Usein rautakautiset asuinalueet ja kalmistot sijaitsevat historiallisellakin ajalla asutettujen

tonttien lähialueilla ja myös täsmälleen samoilla paikoilla. Harmillisesti tämä tarkoittaa, että kulttuurikerrokset ovat usein sekoittuneet toisiinsa tai nuorempi kulttuurikerros on tyystin tuhonnut vanhemman (AKP: rautakautinen asuinpaikka). Tässä kohteessa varsin todennäköisesti samat ihmiset ovat käyttäneet niin asuinpaikkaa kuin kalmistoakin. Tämä tarkoittaa siis sitä, että on tilaisuus tutkia yhden kylän/yhteisön käyttämiä alueita.

Tutkimuksen edetessä on mahdollista tarkentaa tutkimusta, mikäli tutkimusaineistossa havaitaan sellaisia piirteitä, joiden vuoksi niihin olisi syytä paneutua tarkemmin. Aineiston antamien mahdollisuuksien mukaan pyrin selvittämään, käytettiinkö esimerkiksi hautauksissa erilaisia astioita kuin arkikäytössä. Haudattiinko vainajien mukaan jo käytössä kuluneita, rikkinäisiä astioita, vai laitettiin vainajalle mukaan matkalle parempia ja hienompia astioita?

1.3 Tutkimuksen rajaus ja tutkimusmetodi

Sievolanmäen merkittävän suuri rautakautinen asuin- ja kalmistoalue käsittää useita tutkimuskohteita. Tämä työ esittelee alueesta vain pienen osan, sillä tässä keskitytään kaivausalueisiin 1 ja 8. Koska aineisto on melko suuri, katsoin parhaimmaksi rajata tutkimusta vuosien 1980–1981 kaivauksiin ja löytöluetteloon arkistotunnuksella TYA 186, sillä laajimmat kaivaukset on suoritettu silloin. Tällöin kaivettiin kaivausalueet 1–8. Näistä alueista todennäköisiksi jättekasoiksi tulkittiin alueet 2 ja 6, joten ne rajautuivat tutkimuksesta pois. Asuinalueiksi tulkittiin alueet 1 ja 7 ja polttokenttäkalmistoiksi alueet 3–5 ja 8. Löytöjen ja alueiden tarkastelun jälkeen rajasin vielä pois pienempiä alueita niin että tutkimukseen valikoituivat suurimmat kaivausalueet, kaivausalue 1, kooltaan 43 neliometriä (asuinpaikka) ja kaivausalue 8, kooltaan 35 neliometriä (kalmisto). Tutkimuksen piirin otettiin myös edellisen kaivauksen, TYA 179, löytöluettelosta kaivausalueen 1 keramiikat ja luut.

Käytän tutkimuksessa vertailevaa tutkimusmenetelmää. Vertailen asuinpaikan ja kalmiston löytöjä keramiikan ja luiden osalta toisiinsa. Vertailen myös löydettyjä keraamisia saviastioiden paloja ja osia eri alueiden kesken ja tutkin, löytyykö niiden kesken huomattavia eroja määrässä, materiaalissa, koristelussa tai muutoin laadussa. Aineistona käytän TYA:n aineistoa, Paimion Sievola, arkistonumerot 179 ja 186.

Kaivausalueilta 1 ja 8 oli saatavilla myös joitakin radiohiiliajoituksia, tosin ne olivat kalibroimattomia. Tein niistä OxCal-ohjelmalla kalibroidut ajoitukset (Liite 1). Mielenkiintoista olisi saada lisäksi muidenkin näytteiden radiohiiliajoitukset. Joidenkin löytöjen kohdalla laskin niiden kappalemäärät yhteen ja tein niistä alueille levintäkartat (Liitteet 2 ja 3).

Kävin myös löytöluettelot TYA 179 ja TYA 186 läpi ja poimin niistä mielestäni olennaisimmat löydöt ja niiden määrät työhöni (Liite 4). Kuvasin joitakin löytöjä ja keramiikan osalta kävin löytöjä läpi vertaillen niiden osia toisiinsa. Joidenkin palojen kohdalla oli mahdollista sovittaa paloja toisiinsa ja todeta niiden olevan samasta astiasta. Lisäksi kaivausalueiden 1 ja 8 savikiekoista ja keramiikoista on niiden määriä vertaileva taulukko (Liite 5).

Joistakin löydöistä ei ollut merkintää määrästä tai painosta. Jouduin arvioimaan tällaisten löytöjen kohdalla määriä ja painoja laskiessani niitä yhteen, joten tulokset ovat jonkin verran epätarkkoja. Joistakin löydöistä oli lisäksi annettu osa määristä kappalemäärinä ja osa grammoina, mikä teki määrien tulkinnasta hieman haastavaa. Osa löytöjen määristä ja painoista oli kirjoitettu alkuperäiseen kappaleeseen käsin sivun reunaan. Tulostettaessa luetteloa tekstit ovat haalentuneet ja merkinnät jääneet epäselviksi. Niitä ei myöskään ole digitoitaessa saatu tulkituksi, ja näin ollen ne puuttuvat myös löytöluetteloiden digitoituista kappaleista.

2 Asuinpaikkojen ja kalmistojen tunnistaminen

Vanhemman rautakauden tutkijoiden ajatuksena on, että kalmistojen levinneisyys kertoo siitä, miten laajalle asutus on Suomessa levinnyt. Samalla tavalla on tulkittu jokaisella asuinpaikalla tai kylällä olleen oma kalmistonsa. Mika Lavennon ja Anna Wessmanin (2019) tutkimusten ja tulkintojen mukaan asutusta on ollut muuallakin kuin kalmistojen lähistöllä. Arvioidun asukasmäärän suhteen kalmistoja olisikin artikkelin mukaan suhteessa liian vähän ja ne olisivat liian pienikokoisia. Oman erillisen kulttuurialueen rautakauden keskivaiheilla Etelä-Suomessa muodostivat kalmistolliset asuinpaikat. Se ei kuitenkaan ollut sisäisesti millään tavalla yhtenäinen. Jonkin verran eri alueilla ja paikoilla on nähtävissä kulttuurillisia eroja, mutta artikkelin mukaan niitä ei ole vielä tutkittu riittävästi. Kuitenkin kirjoittajien saamien tietojen valossa Etelä-Suomi erosi kulttuurillisesti lähinaapureistaan. (Laventon & Wessman 2019: 293,309). Artikkelin mukaan rökkiöhaudauksen harvinaistuneen ja polttokenttäkalmistojen yleistyneen viikinkiajan kuluessa. Todellista muutosta haudauksissa tapahtui vasta 1000-luvun aikana. Näihin aikoihin alkoivat ruumishaudaukset yleistyä ja polttohaudoamiset hiljalleen vähentyä. Ruumishaudaukset yleistyivät myös muualla Itämeren alueella. Ruumishaudauksista on saatu tutkimuksellisesti arvokasta lisätietoa esimerkiksi ajan vaatetuksesta ja joissakin haudauksissa säilyneistä tekstiilien jäännöksistä on pystytty rekonstruoimaan vainajan puku. Jonkin aikaa näitä kahta haudausmuotoa käytettiin rinnakkain, eikä ole tavatonta löytää polttokalmistosta myös ruumishaudauksia. Varhaisimmat ruumishaudaukset onkin tehty kirjoittajien mukaan polttokenttäkalmistoihin.

2.1 Asuinpaikat

Näkyviä jäännöksiä maan pinnalla rautakautisista asuinpaikoista on harvemmin jäljellä (AKP: rautakautinen asuinpaikka). Useimmiten niin kutsuttu kulttuurikerros on löydettävissä maan alta ja se onkin asuinpaikalle tunnusomainen. Kulttuurikerros syntyy saman sivuston mukaan ihmisen toiminnan tuloksena. Se muodostuu muun muassa jätteistä, hukatuista esineistä, eläinten pidon yhteydessä muodostuneista eläimille tarkoitetuista rakennuksista, lannasta ja tulentekoon muokatuista paikoista. Tavanomaisimpia löydöksiä ovat ruoan valmistukseen ja säilytykseen valmistettujen astioiden keraamiset osat, päivittäisessä käytössä olleet esineet ja niiden katkelmat ja vielä lisäksi erilaiset kotieläinten pitoon liittyvät luulöydöt sekä riistaeläinten luulöydöt.

Toisinaan on hankalaa tunnistaa erilaisia toiminta-alueita joksikin tietyksi alueeksi, esimerkiksi asuinpaikaksi. Rautakauden toiminta-alueilta löytyy usein palanutta savea, keramiikkaa, erilaisia metalliesineitä ja kuonaa. Lisäksi, joskaan ei helpotukseksi, erilaiset rituaaliset toiminnat ovat muokanneet yhteisön toimintatapoja ja entisaikojen ihmiset ovat saattaneet kuljettaa esimerkiksi päivittäisen toiminnan tuloksena syntyneitä jätteitä kalmistoihin (Asplund et al. 2019: 109). Paimion Sievolan kohteessa on Luodon mukaan harvinaista kyllä säilynyt myös asumuksen paalutuksen jäännöksiä, mikä on hänen nähdäkseen poikkeuksellista (Kaivausraportti 1981). Tällaisten jäännösten perusteella on alueiden luonteen tulkitseminen hieman helpompaa.

Toisinaan asuinpaikkojen ajoittaminen on haastavaa, koska esimerkiksi esihistoriallisella ajalla käytettyä keramiikkaa on käytetty myös keskiajalla. Metalliesineet ovat usein huonokuntoisia ja niiden katkelmien tunnistaminen tulkinnanvaraista. Rautakaudella vesitse oli helpompi kulkea kuin maateitse. Usein asutus onkin keskittynyt vesistöjen lähelle, jokien varsiin ja suurempien vesistöjen rannoille (AKP: rautakautinen asuinpaikka). Rautakauden kuluessa maatalous voimistui ja asuinalueet saattoivat valikoitua myös maalajin mukaan. Maaperän tuli olla myös maanviljelykseen sopivaa.

2.2 Polttokenttäkalmistot

Anna Wessman on tutkinut suomalaisia myöhäisrautakautisia rituaaleja (Wessman 2010). Hänen mukaansa suomalaisessa arkeologiassa haudan käsitettä ei niinkään ole määritelty, vaan haudoiksi on yksinkertaisesti tulkittu kohteita, joista löytyy hauta-antimia ja luita (Wessman 2010: 29). Se, ettei haudoista löydetä paljoakaan luita, ei ole tutkijoiden mielestä varsinainen ongelma. Haudoista löydettyjä luita tutkitaan melko harvoin, eikä tutkijoilla siis ole täydellistä varmuutta siitä, ovatko luut ihmisten luita. Wessman nostaa esiin Jussi-Pekka Taavitsaisen ainoana arkeologina, joka olisi kyseenalaistanut näiden hautauksiksi tulkittujen kohteiden analyysiä. Wessman pohtii mahdollisuutta sille, että kalmistoalue voisikin olla esimerkiksi osittain tuhoutunut asuinpaikka, jäteröykkiö tai ne voisivat olla jopa sepän toiminnasta aiheutuneita jäännöksiä. Lisäksi hän kertoo hautauksissa käytetyn erilaisia rituaalisia merkityksiä erilaisten hautauksien välillä. Sama tutkielma kertoo myös, että eri aikojen hautaukset ovat saattaneet sekoittua keskenään (Wessman 2010: 40).

Toisinaan voi käydä myös niin, että kalmistoalueelle on siirretty esimerkiksi omien edesmenneiden sukulaisten luita. Kristinuskon hiljalleen saapuessa Suomeen ovat uskoon kääntyneet saattaneet siirtää luita myös kristillisiin hautoihin. On myös tiedettyä, että pakanat

ovat saattaneet kaivaa kristittyjä ylös maasta ja polttaa vainajat ”pakanalliseen tapaan”. Kysymyksessä saattaa olla myös asuinpaikkaan tai jäteröykkiöön sekoittunut aineisto. Näiden tulkitsemiseen voisi olla vastauksena isotooppitutkimus (Taavitsainen et al. 2009: 209-210).

Tyypillinen polttokenttäkalmisto on suurehko alue, jossa vainajat ja mukaan haudatut esineet ovat sekoittuneet hautauksen kiveykseen (AKP: polttokenttäkalmisto). Tyypillisen polttokenttäkalmiston tunnusmerkkejä ovat oppaan mukaan noen tummentama maa, palaneen luun suuri määrä, hauta-antimien runsas esiintyvyys sekä melko suuri kalmistoalue. Siinä ei ole havaittavissa merkittäviä rakenteita. Yksittäisiä hautauksia ei myöskään oppaan mukaan yleensä ole erotettavissa, vainajat on usein levitetty koko kalmiston alueelle. Joissakin tapauksissa vainaja on poltettu roviolla ja siirretty sen jälkeen palokuopaksi kutsuttuun hautaan. Nämä hautaukset on tulkittu palokuoppahautoiksi, joissa on vain yksi vainaja. Yksittäisiin hautauksiin saatetaan viitata myös silloin, kun hautauksen kiveyksessä on nähtävissä ympyrän tai soikion muotoisia kalmistokiveyksiä. Muita nimityksiä polttokenttäkalmistolle ovat maanalainen polttokalmisto, suomalainen polttokalmisto, kenttäkalmisto, tasaisen maan kalmisto ja kenttäpolttokalmisto. Anna-Liisa Hirviluoto (1996: 78–79) kirjoittaa keramiikasta hautauksissa. Hän kertoo, että usein hautauksissa olevat keramiikat on tarkoituksella rikottu. Kirjoittajan tulkinnan mukaan polttokalmistoissa olisi enemmän keramiikkaa kuin myöhemmän ajan hautauksissa. Hautauksiin laitettut hauta-antimet keramiikan osalta ovat yleensä haudatun henkilön henkilökohtaisia esineitä, kuten juoma-astia.

Variaatiota polttokenttäkalmistojen koon suhteen esiintyy paljon. Arkeologisen kulttuuriperinnön oppaassa on esitetty koon vaihtelevan noin sadan neliömetrin laajuisista alueista jopa yli kahden tuhannen neliön kokoisiin alueisiin. Alueissa esiintyy koon puolesta vaihtelua. Kiveys kalmistossa voi olla harva, se voi olla isoista tai pienistä kivistä tehty, tai siinä voi olla käytettynä sekä isoja että pieniä kiviä. Siinä saattaa olla joukossa myös maa-ainesta. Alueellisia eroja on oppaan mukaan havaittavissa. Esimerkiksi Hämeessä ja Pirkanmaalla kiveys saattaa puuttua kokonaan tai sitä ei ole nähtävissä lainkaan. Mahdollista on myös, että vainajat on poltettu muualla ja myöhemmin siirretty polttokenttäkalmistoon. Joitakin harvoja polttorovioita on myös arveltu käytetyn. Niin kutsuttuja venehautauksia, joissa vainajan mukana on poltettu vene, arvellaan myös tehdyn. Näissä tapauksissa kalmistosta on löytynyt kaivausten yhteydessä veneniittejä. (AKP: polttokenttäkalmisto) Tämän hautausmuodon on artikkelin mukaan ajateltu olevan rituaalista. Vainajat on haudattu kaikki samaan paikkaan tavallaan osaksi yhteisöä.

3 Rautakauden asuinpaikkojen ja kalmistojen määrityksen problematiikkaa

Anna Wickholm ja Sami Raninen kertovat julkaisussaan, että tiedot Suomen rautakaudesta, tai ainakin suurin osa niistä, perustuvat kalmistotutkimukseen. Polttokenttäkalmisto on kalmistotyyppinä sellainen, josta ei vielä kukaan tiedetä paljon. Tämä merovingi- ja viikinkiajalla vallitseva kalmistotyyppi on jäänyt tutkijoilta huomioimatta. Julkaisun kirjoittavat pohdiskelevat, onko se jäänyt tarkoituksellisesti sivuun vai onko se mahdollisesti vain unohdettu. Heidän tulkintansa mukaan se olisi vain kaikkine ongelmallisuuksineen (polttokenttäkalmistojen sekoittuneisuus, kontekstittomuus) tutkimuksellisesti niin hankalasti tulkittava, että siitä ei saataisi uutta tietoa. Tutkimuksen sivuuttaminen ainoastaan sen vuoksi, että aineisto on vaikeasti tulkittavissa, on harmillista (Wickholm & Raninen 2003: 2–4). Tutkijat nostavat esiin, ettäärkevintä olisi ensimmäisenä tarkastella polttokenttätradition levinneisyyttä ja sen mahdollisia eri muotoja ja keskittyä polttokenttäkalmistojen tarkkaan ajoittamiseen. Samalla tulisi tarkastella myös rautakauden rakenteita, ideologiaa ja yhteisöä. Tällöin pystyisimme tulkitsemaan ja ymmärtämään kalmiston rakenteita, sen syntyprosesseja ja siihen linkittyvää symboliikkaa.

Suomen polttokenttäkalmistoissa tiedetään olevan vain vähäisiä määriä luita ja näin ollen on päätelty, että vain osa vainajasta sijoittuu kalmistoon. Todennäköisesti vain osa yhteisöstä on polton jälkeen sijoitettu näihin kalmistoihin, mutta joudumme vain arvuuttelemaan, että keitä he ovat ja minne muut on haudattu? Rovio on saattanut sijaita myös kauempana, jolloin on loogista, ettei kaikkia luita ole saatu kalmistoon. Toinen vaihtoehto on, että vain pieni osa vainajasta korvasi ikään kuin symbolisesti koko vainajan. Erilaiset tafonomiset prosessit saattavat vaikuttaa myös omalta osaltaan siihen, että aineisto on sekoittunut ja luuta on vain vähän jäljellä. Esimerkiksi routa on saattanut siirrellä esineitä, puiden juuret ja kaatuneet puut sekoittavat kontekstia ja eläimet ovat voineet päästä kaivelemaan ja syömään luita. Yksi mahdollinen syy polttokalmistojen kontekstin sekoittuneisuuteen saattaa olla haudanryöstely. Toisaalta emme ehkä voi olettaa, että kaikki haudat Suomessa olisivat edellä mainittujen tapahtumien muokkaamia (Wickholm & Raninen 2003: 2–4). Alueen käyttötarkoituksen määrittäminen jää myös usein tutkijan tulkinnan varaan. Alueen luonteen varmistaminen luonnontieteellisin menetelmin on seikka, johon tulisi kiinnittää erityistä huomiota (Asplund et al. 2019: 109). Samankaltaiseen päätelmään on tultu useammassakin tutkielmassa ja muun muassa Anna Wessmanin (2010) väitöskirjassa.

Paimion Sievolan kylämäellä asutusta on ollut todennäköisesti koko rautakauden ajan ja myös sen jälkeen. Todennäköistä on, etteivät eri aikojen ihmiset ole asuneet tismalleen samoilla paikoilla ajan ja ihmisten vaihtuessa. Esimerkiksi kaivausalue 8 löytöaineistosta voisi tulkita, että aluetta on käytetty moneen eri tarkoitukseen eri aikoina. Löytöaineisto viittaa kalmistoon, asuinpaikkaan sekä pajatoimintaan. Sirkka Seppälän (2000) artikkelissa kerrotaan, että asuinpaikka on yksi keskeisin käsite rautakauden kohteista. Erilaisten määrittelyongelmien taustalla on todennäköisesti muitakin syitä, esimerkiksi rakennusten jäännökset liittyvät asiat sekä kulttuurikerrosten muotoutumiseen liittyvät seikat. Saman artikkelin mukaan polttokenttäkalmistoiksi tulkitut alueet voisivatkin olla jotakin aivan muuta, kuten esimerkiksi asuinpaikkoja, niin kutsuttuja toiminta-alueita tai pajojen pohjia.

Alueiden uudelleenarviointi olisi varmasti tarkoituksenmukaista mutta se tuskin lisää olennaisesti tietoa alueesta eikä myöskään ratkaise tulkintaongelmia. Lisäksi erilaisissa hautauksissa ja kalmistoissa on todennäköisesti sisällössä muitakin jäännöksiä. Asuinpaikka terminä on varsin laaja-alainen, se voi käsittää monenlaisia toiminta-alueita. Määritelmä on siis varsin laava. Hautapaikan määritelmän tulisi aina perustua vahvaan näyttöön, joko tutkimuksessa esitettyihin tietoihin tai konkreettisesti löydettyihin vainajan jäänteisiin tai muuhun vankkaan näyttöön hautauksesta (Seppälä 2000: 193–194).

Tutkijoiden käsitykset siitä, millainen jäännös määritellään asuinpaikaksi, vaihtelevat melko lailla. Kuitenkin aivan varmasti voidaan sanoa, että palanut savi (käytetty rakennusten tiivisteenä) ja keramiikka indikoivat asuinpaikkaa. Se, miten paljon niitä tulisi löytyä, jotta alue voitaisiin todeta asuinpaikaksi, onkin sitten monimutkaisempi tulkittava.

Luonnontieteellisten menetelmien avulla on mahdollista saada tarkempia ajoituksia ja joskus metallilöydöt saattavat antaa tietoa ajoitukseen.

Suomessa on tiedettyä, että usein tutkimukset painottuvat kalmistoihin. Asuinpaikat eivät ole ehkä niin kiinnostavia ja niitä voi olla hankalampaa löytää. Arkeologit Jasse Tiilikkala ja Jari-Matti Kuusela ovat todenneet, että varsin kattava osa rautakauden arkeologisesta aineistosta on peräisin juuri erilaisista kalmistoista. Useasti asuinpaikkojen oletetaan olevan lähellä kalmistoja ja niiden etsiminen jääkin löydettyjen kalmistojen lähialueille. Tiilikkala ja Kuusela (2008:14) yhtyvät muiden arkeologien mielipiteeseen siinä, että vain korkearvoisimpia ihmisiä on haudattu näihin erilaisiin kalmistoihin ja kiviröykkiöihin.

Asuinpaikkojen etsiminen ja paikantaminen välittämättä kalmistoista voisi siis olla ratkaisu uusien asuinpaikkojen löytymiseen.

Asutusmalli voisi olla vähälöytöisemmällä alueillakin jo rautakauden ajalta asti tunnettavissa, jos arkeologeilla olisi kiinnostusta tutkia alueita enemmän. Eli rautakauden tutkimushistoriaa ei toisin sanoen myöskään ole alueilla, joilta löytöjä ei ole. Olisikin ehkä tarkoituksenmukaista suunnitella juuri rautakauden asuinpaikkojen etsimiseen ja tutkimiseen kohdistettu inventointitapa. Selkeitä tarpeita, joita rautakaudella on asetettu asuinpaikalle ovat maateitse kohtuulliset kulkureitit, vesistöt, joita pitkin kulkea (tärkein kulkureitti) hyvä maaperä, jossa viljellä viljelykasveja ja lisäksi vielä erilaiset maan muodostumat kuten jyrkät rinteet. Rinteet ja kukkulat ynnä muut muodot ovat antaneet suojaa säältä ja viholliselta, ja etelän puolen rinne on ollut lämmin ja suojaisa asuinpaikka. Nämä tekijät ovat sellaisia, joiden perusteella voisi lähteä etsimään rautakauden asuinpaikkoja. Toisinaan väitetään, että keskiajan asutus olisi sijainnut samoilla alueilla kuin rautakauden asutus. Tämän yhtälön ajatellaan tuhonneen rautakaudesta jääneet asutuksen merkit. Tämä ei kuitenkaan aina pidä paikkaansa ja nykyään tiedetään asutusta olleen myös savisemmilla, tasaisemmilla peltomaillakin (Tiilikkala & Kuusela 2008:16–21).

4 Asuinpaikan ja kalmiston ominaisuuksia sekä löydöt

4.1 Alueen 8 keramiikka

Alueelta kahdeksan löytyi keramiikkaa aivan koko alueen laajuudelta. Jokaisesta ruudusta löytyi keramiikkaa, mutta suurin määrä ruudusta C5, jossa kappalemäärä oli noin 1041 keramiikan palasta. Ainoastaan kahdesta ruudusta keramiikkaa löytyi alle kymmenen palan verran; ruudusta D2 8 kappaletta ja ruudusta E3 4 kappaletta. Muutamassa muussa ruudussa keramiikan palasten määrä jäi vielä alle sadan, kuitenkin suurimmassa osassa ruutuja keramiikan määrät ylittivät 200 kappaleen määrän per ruutu. Kolme löytömäärältään suurinta ruutua keramiikan osalta olivat ruudut C5 (1041 kpl), C4 (841 kpl) ja ruutu D5 (909 kpl). Muissa ruuduissa määrät olivat keskimäärin noin 400–500 kpl. Alueelta 8 keramiikkaa löytyi yhteensä 10742 palan verran. Ruutujen ulkopuoleltakin keramiikkaa löytyi 180 palasta.

Osassa keramiikan paloissa on selvästi nähtävissä ruoanvalmistuksen merkkejä. Palojen pinnassa näkyi palaneen ruuan hiiltyneitä jäännöksiä, kuten löydön numero 1872 keramiikassa. Nämä palat olivat koristelemattomia ja karkeampaa keramiikkaa. Löytö TYA 186: 190 sisältää 23 uurrekoristeista palaa, jotka ovat selvästi palaneet kokonaan. Ruukun palat ovat kokonaan noen ja hiilen jäämien peitossa. Samoin löytö TYA 186: 210, yksi pala keramiikkaa, on kokonaan palanut. Osassa keramiikan paloista on myös havaittavissa kahta eri väriä, joka myös viittaa siihen, että niitä on käytetty ruoanvalmistuksessa tai ne ovat muuten olleet tulella. Kaikki karkeampi käyttökeramiikka näyttäisi olevan koristelematonta. Jotkin keramiikat ovat todennäköisesti olleet rikki jo tuotaessa kaivausalueen 8 rakenteeseen ja osa on rikottu *in situ*. Tämä on pääteltävissä paloja tutkimalla, sillä osa paloista ei sovi värinsä eikä materiaaliensa puolesta toisiinsa. Joidenkin palasten kohdalla taas oli mahdollista sovittaa paloja toisiinsa ja palasten määrästä päätellen niistä olisi ehkä voinut saada rakennetuksi astiaa pitkän matkaa valmiiksi. Lisäksi löytöluettelossa mainittiin useassa kohdassa palasten sisältävän myös pohja- ja reunapaloja.

Keramiikkaa löytyi karkeampaa ja hienompaa sekä eri värisiä paloja, mutta suurimmaksi osaksi kuitenkin alueelta 8 oli löydettävissä koristeltua hieman ohuempaa ja väriltään lähes mustaa keramiikkaa. Keramiikat jakaantuivat kerroksissa melko tasaisesti pintamaasta aina kuudenteen kaivauskerrokseen asti. Todennäköisesti eri kerroksista on havaittavissa jonkinlaisia muutoksia keramiikan koristelussa ja laadussa mutta asianlaidan tutkiminen vaatisi tarkempaa tutkimusta keramiikan ja kaivausalueen osalta.

4.2 Alueen 1 keramiikka

Alueelta 1 keramiikkaa löytyi vain noin 126 palaa vuosien 1980–1981 löytöluetteloista. Lisäsin tutkimukseeni TYA 179 löytöluettelon, josta selvisikin, että aluetta 1 on kaivettu ja tutkittu jo aiemmassa tutkimuksessa. Lisättyäni alueen 1 löydöksiin myös nämä löydöt, keramiikkaa oli/on edelleenkin selvästi vähemmän kuin alueella 8. Kuuden palan kohdalla ei saatu tietoja, mistä ne tarkalleen ovat. Niiden tiedetään kuitenkin olevan kaivausalueelta 1. Keramiikat sijoittuvat suurimmaksi osaksi ruutuihin C5 ja D1–4. Lisäksi ruuduista C6 ja C4 löytyi molemmista kolme kappaletta, ruudusta E1 kaksi kappaletta sekä ruudusta D -1 viisi kappaletta. Koristeluna paloissa näkyi käytetyn vaakaurtein ja siksak-urin koristelua ja uurtein koristelua. Keramiikkaa alueelta yksi löytyi yhteensä 1033 palaa. Täältäkin alueelta löytyi useaa tyyliältään ja käyttötarkoitukseltaan erilaista keramiikkaa.

Joissakin paloissa oli selkeästi nähtävillä ruoanvalmistuksesta aiheutuneita tummentumia. Samankaltaisuutta alueen 8 keramiikkoihin löytyi, mutta alueelta 8 löytyi myös hienompaa keramiikkaa, jota ei löytynyt alueelta 1. Lasitettua keramiikkaa taas ei löytynyt alueelta 8 mutta sitä löytyi alueelta 1 ainakin yksi pieni pala, joka on hyvin todennäköisesti modernia keramiikkaa. Alueelta 1 löydetty keramiikat olivat suurimmaksi osaksi karkeampaa käyttökeramiikkaa ja osa myös huomattavasti vankempaa tekoa kuin alueen 8 keramiikat. Keramiikkalöydöt jakaantuivat melko tasaisesti kerroksiin 1–3. Kerroksessa 4 keramiikkaa oli jo huomattavasti vähemmän.

4.3 Alueiden 1 ja 8 luulöydöt

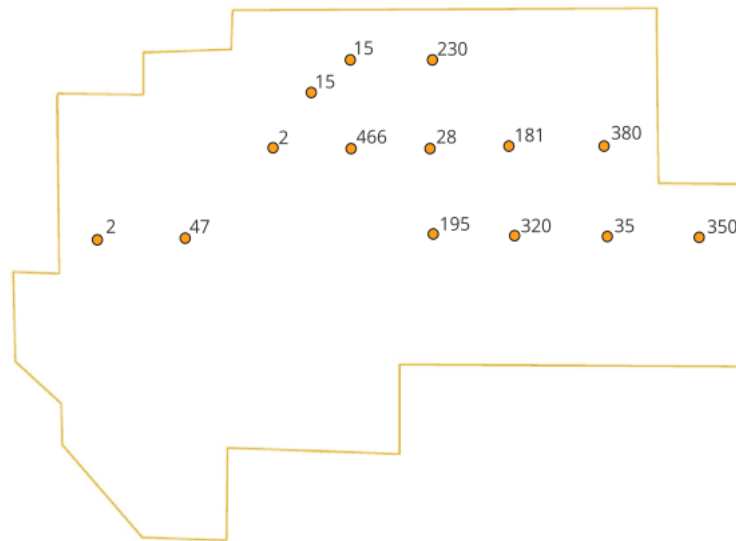
Luututkija eli osteologi osaa erottaa minkä lajin luut ovat tutkittavana. Ensimmäisenä hän selvittää, ovatko luut kuuluneet eläimelle vai ihmiselle. Menneisyyden eläinten ja ihmisten jäännökset antavat tietoa ihmisten elämäntavoista esihistorian aikakausista lähtien. Wessman (2010:55) tulkitsee väitöskirjassaan, että ruumiin polttamisen jälkeen jäljelle jääneet luut on todennäköisesti laitettu keraamiseen astiaan tai muuhun vastaavaan ja ne on kuljetettu viimeiseen sijoituspaikkaansa. Kun vainajan jäänteet on sijoitettu kalmistoon, viimeiseksi kuljetukseen käytetty astia on todennäköisesti rituaalisin menoin rikottu tai murskattu. Näistä hautauksista ei olekaan koskaan löydetty kokonaista vainajaa. Todennäköisesti hyvin pieni osa vainajasta päätyi polttokenttäkalmistoon, kun taas suurin osa vainajasta haudattiin tai hävitettiin jonnekin muualle.

Myös Sievolanmäeltä löydetyt luut pystyvät antamaan viitteitä siitä, millaisessa käytössä alue on ollut. Kaivausalueelta 1 tehdyt luulöydöt olivat suurimmilta osin palamatonta luuta, 136 grammaa. Palanutta luuta löytyi vain noin 21 grammaa. Nämä luut ovat melko suurella todennäköisyydellä eläinten luita. Luulöydöt viittaavat siihen, että ne ovat asukkaiden ravinnoksi käyttämien eläinten luita. Löydöksiin kuului myös muun muassa naudan hammas.

Kaivausalueelta 8 suurin osa luulöydöistä oli palanutta luuta. Yhteensä palanutta luuainesta löytyi noin 2412 grammaa sekä 30 palasta, joita ei ollut punnittu. Lisäksi löydöksissä oli myös palamattomia luun palasia 375 kappaletta. Hautaukseen viittavia luukeskittymiä löytyi tasoista 5 ja 6. Niiden yhteismäärä oli 2264 grammaa. Suuri määrä poltettua luuainesta viittaa siihen, että näissä kerroksissa olisi kalmisto. Myös löytöluettelon reunaan oli joidenkin luulöytöjen viereen kirjoitettu käsin sana hauta. Lähempänä pintaa olevissa kerroksissa on todennäköisesti muusta toiminnasta johtuvia hieman myöhemmän ajan kerroksia ja toiminta-alueita. Todennäköistä on, että hautauksia on alueella useampia. Ruudusta A4 löytyi myös työstetty luunpalanen. Kerroksien 5 ja 6 luulöydöt sijoittuivat kaivausalueen keski- ja yläosiin. Luunpalaset ovat usein kovin pieniä ja niistä harvemmin on tehty ajoituksia. Sievolan luulöytöjä ei ole osteologisesti analysoitu, joten varmuudella ei voida sanoa, kenelle luut kuuluvat. Nykyisillä menetelmillä kuitenkin pystytään jo muutaman gramman luunäytteestä teettämään analyysi, jolla voidaan varmuudella todeta, onko kyse ihmisen vai eläimen luusta.

Kristiina Mannermaa (2008: 357–358) kertoo, että vain noin kymmenisen prosenttia Suomen kiviakauden luuaineistosta pystytään ylipäänsä tunnistamaan. On tiedettyä, että palamaton luuaines ei säily Suomen happamassa maaperässä kovinkaan hyvin. Hän kertoo, että luiden säilymisen tekee mahdolliseksi palaminen, jolloin palamisen aikana luusta häviää orgaaninen aines ja vain mineraaliaines jää jäljelle. Tässäkin aineistossa on ongelmansa, sillä palanut luuaines usein kutistuu ja lisäksi hajoaa pieniin palasiin. Jossakin tapauksessa luut saattavat myös muuttaa palaessa muotoaan. Tästä voimme päätellä, että palanut luuaineisto edustaa melko varmasti pientä osaa koko alun perin poltetusta luumäärästä.

Osteologinen tutkimus varmistaisi menneisyydessä eläneen omistajansa lajin ja helpottaisi tutkittavien alueiden luonteiden tulkintaa. Vaikkakin joistain läheisistä eläinlajeista ei välttämättä saada selville lajia tarkasti, esimerkiksi vuohi ja lammas, pystyttäisiin kuitenkin määrittelemään kuuluvatko luut eläimelle vai ihmiselle. Lisäksi löydetyt ja tunnistetut eläintenluut pystyvät kertomaan yhteisön elintavoista, elinkeinoista ja ruokavaliosta.

Paimio, Sievola
TYA: 186
Kaivausalue 8
Palaneiden luiden levintä ja määrät grammoina tasoista 5 ja 6
Ruudun C+5 palaneet luut (47 g) löytyivät tasosta 4

Kuva 6. Palaneiden luiden levintä kaivausalueella 8 tasoilla 5 ja 6. Kuva: Noora Mäntsälä.

4.4 Kaivausalueiden 1 ja 8 vertailu

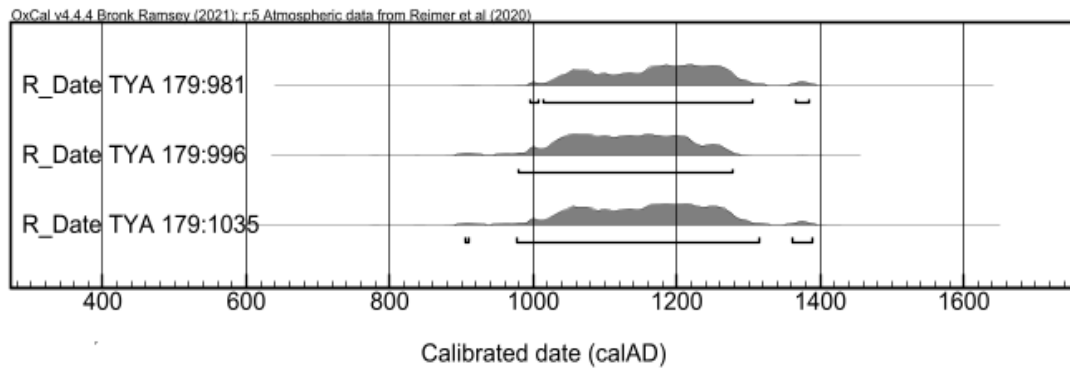
Kaivausalueen 1 löydöt sopivat asuinpaikan kuvaukseen ja viittaavat alueella tehdyn käsitöitä. Kaivausalueelta löytyi myös asuinrakennuksen jäännökset maan alta. Asuinrakennus on ollut isohko kooltaan, noin 26–28 metriä pitkä. Tyypiltään se on ollut hallitalo. Suurin piirtein rakennuksen keskellä on kulkenut ovellinen väliseinä ja rakennuksen ulkoseinien tulkitaan olleen kaartuvat (Ikäheimo 1982: 93–94). Rakennuksen jäännöksistä löydettiin kaivauksissa eläinten palamattomia luita ja naudan hammas. Seppä-Heikan (1983: 44) artikkelin mukaan kaivausalueella 1 oleva rakennus olisi ajoitettu ristiretkiaikaiseksi Alueelta löytyneet kuutiokivet, punnus, savikiekot (löytyi satoja) ja keramiikka viittaavat kaikki asuinpaikkaan. Kaivausalueelta 1 löydettiin myös keramiikkaa (kuva 7), joka voidaan ajoittaa noin 1000-luvulle.

Kuva 7. Kaivausalueelta 1 löytynyttä, noin 1000-luvulle ajoittuvaa keramiikkaa. TYA 186: 134. Kuva Noora Mäntsälä.

Samankaltaiseen ajoitukseen päädytään Luistari II -kirjassa (Lehtosalo-Hilander 1982: 80). Yhdessä nämä ajoitukset vahvistavat ajatusta, että asuinpaikkaa olisi käytetty myös viikinki- ja ristiretkiajan jälkeen. Sievolassa on 1980-luvun alkupuolella tehty tutkimusta, jossa Sievolanmäen alueelta otettiin maa- ja puunäytteitä. Näytteitä otettiin yhteensä 11 (Seppä-Heikka 1983: 39–44). Näytteet löytyvät TYA 186 löytöluettelosta (alanumerot 1111–1116). Niiden mukaan ajoituksia kaivausalueelta 1 saatiin kolme, jotka kaikki ajoittuvat 1050–1200 AD. Kaivausalueelta 8 vain yksi ja sekin ajoittuu varsin suurelle aikavälille, noin 550–1000 AD.

Radiocarbon dates III kirjasta löytyi Paimion Sievolan kaivausalue 1 tehdyt radiohiiliajoitukset. Näytteet olivat puuhiiltä. Tein OxCal –ohjelmalla kolmesta hiilinäytteestä (Kuva 8) kalibroidut ajoitukset TYA 179:981 (Hel-1806, 840 ± 100, näyte ruudusta E:2, 2. kerros), TYA 179: 996 (Hel-1807, 910 ± 90, ruudusta E:2, 3. kerros) ja TYA 179:1035 (Hel-1808, 860 ± 110, ruudusta D:2, 3. kerros) antoivat tulokseksi melko suuren aikavälin, ne ajoittuvat vuosien 1020–1250 väliin. Tarkemmat radiohiiliajoituksista saadut tulokset löytyvät liitteistä (Liite 1).

Kuva 8. Radiohiiliajoituksia alueelta 1. Kuva: Noora Mäntsälä.

Alueelta 1 ei löytynyt hautauksiin viittaavaa löytöaineistoa. Keramiikan koristelussa näkyi enimmäkseen käytetyn siksak-, aaltoviiva ja nuorakoristelua. Alueelta löytyneet kiiltäväpintaiset keramiikan palat ajoittuvat aivan rautakauden loppuun, noin 1000-luvulle. Myös karkeampaa koristelematonta keramiikkaa löytyi, ne olivat väriltään vaalean- ja punertavan ruskeita.

Asplund, Moisio, Salomaa ja Bläuer nostavat esiin artikkelissaan, että aaltoviivoin ja siksak-kuvioin koristellut keramiikat ovat ajoitettavissa koska niitä on todennäköisesti käytetty rautakaudella monella eri periodilla (Asplund et al. 2019: 115). Samankaltaisia ajatuksia esittää myös Christian Carpelan (1962: 17–18) laudaturtutkielmassaan, jossa hän käsittelee viikinkiajan keramiikkaa. Carpelan kertoo, että siksak- ja aaltoviivakuviointi ovat olleet yleisimpiä kuviointi tyylejä 800-luvulta aina noin 1000-luvun alkuun. Vielä näitäkin yleisimpiä koristelutyylejä on ollut nuorakoristelu. Suurin osa Sievolasta löydettyistä koristelluista keramiikoista oli koristeltu juuri näillä kuvioilla tai niiden erilaisilla versioilla. Alueelta 8 löytyi melko selviä hautauksia, joiden esineistö sopii myös hautauksiin viittaavaan löytöaineistoon. Alueelta löytyi huomattava määrä keramiikkaa sekä savikiekkoja. Ikäheimon tulkinnan mukaan savikiekot olisivat paljerenkaan katkelmia. Alueelta löytynyt keramiikka edusti hienompaa ja karkeampaa keramiikkaa ja kaikkea siltä väliltä. Suurin osa keramiikasta oli kuitenkin hienompaa koristeltua keramiikkaa. Päivittäisessä ruoanvalmistuksessa olleita karkeita keraamisen astian kappaleita löytyi useampia, kuin myös hienompia koristeltuja keramiikan paloja, muun muassa nuorakoristeista ja aaltoviivakoristeista. Muutama moderni lasitettu keraaminen pala löytyi myös löytöaineistosta. Ne viittaavat löytöaineiston sekoittumiseen.

Löydetyt metalliesineet on taivutettu spiraalin muotoisiksi tai muutoin taitettu useamman kerran. Taivutetut esineet ovat yleisiä hautalöydöissä. Suurimmassa osassa esineitä oli myös havaittavissa palopatinaa. Osa alueesta on menettänyt kulttuurikerrosten järjestyksen modernin ajan kaivausten sekoittaessa kulttuurikerrokset keskenään. Näiltä alueilta ei pystytty todentamaan hautauksia. Hautausten päälle on myös tehty raudanvalmistukseen käytetty alue. Se on osaltaan sekoittanut alueen stratigrafiaa. Kuonaa alueelta löytyi yli 40 kg.

Juha-Matti Vuorisen (2009: 41) artikkelissa mainitaan, että kaivausalueelta 8 löydetty keramiikka on radiohiiliajoituksella tulkittu kuuluvaksi ajalle 780–1030 AD. Sama teksti kertoo, että alueelta on löytynyt rakennuksenjäännökset, todisteita raudanvalmistuspaikasta sekä mahdolliset jäännökset jäteröykkiöstä.

Molemmilta kaivausalueilta löytyi myös savikiekon fragmentteja (Kuva 9). Asuinpaikan löydöksissä savikiekot ovat melko yleisiä, mutta kalmistossa savikiekkojen tavaton määrä on herättänyt hämmennystä. Tein vertailun vuoksi savikiekoista levintäkartat ja pienen taulukon, jotka osoittavat savikiekkojen määrää alueilla (Liitteet 3 ja 5). Savikiekkojen määrä alueella 8 voisi selittyä sillä, että alueelle on tuotu asuinpaikkojen hajonneita esineitä taikka jätemateriaalia. Tämä selittäisi myös keramiikan suuren määrän kalmistossa.

Kuva 9. Savikiekon vai paljerenkaan katkelma? Kuva: Noora Mäntsälä.

5 Tuloksia

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut Paimion Sievolan ensimmäisten kaivausten aikana tehtyjä löytöjä ja niiden levintää, selvittänyt kaivausalue 8 luonnetta ja tutkinut alueiden 1 ja 8 löytöjä keramiikan ja luiden osalta, sekä niiden levintää alueilla. Alueiden käyttötarkoitukset olivat alueen 1 kohdalla melko selkeät, kun taas alueella 8 näyttäisi olleen eri aikoina erilaista toimintaa. Todennäköisesti erilaiset rituaaliset toimet ovat sekoittaneet alueen luonteen kuvaa.

Kuten yllä jo todettu, todennäköisesti alueella 8 on ollut eri aikoina eri käyttötarkoituksia ja sen rakennuksen jäännöksistä tehdyt ajoitukset antoivat tuloksen, joka viittaa rakennuksen olleen vanhempi kuin muut alueen ajoitetut rakennusten jäännökset. Kaivausraportin kuvista selviää, että alueella on pienistä kivistä koostuvaa rakennetta. Tämä viittaa myös siihen, että paikalla on todennäköisesti ollut kalmisto.

On todennäköistä, että rautakauden asukkaat ovat käyttäneet kalmistoalueita myös muihin tarkoituksiin, eivät tietämättömyyttään, vaan enemmänkin tutkijoiden tulkinnan mukaan kunnioituksesta vainajia kohtaan. Näin vainajat on pidetty osana yhteisöä. Näiden tulkintojen tutkimiseksi ja todistamiseksi tulisi tutkituilla alueella tehdä lisää tarkkaa tutkimustyötä. Erilaiset rituaalit hautauksissa eivät siis ole rajoittuneet pelkästään hautauksiin vaan ovat jatkuneet myös hautauksen jälkeen (Asplund et al. 2019: 109).

Kaivausalueen paikka mäen laella viittaa myös melko vahvasti kalmistoon. Aluetta kaivettiin aluksi vain noin 40 neliön alueelta, mutta se laajennettiin käsittämään 144 neliön kokoinen alue. Tuolloinkaan rajoja ei saatu määritettyä. Todennäköisesti alueen ensimmäinen haudaus on tehty silmäkiven ympärille. Sen ympäri kulkeekin kaksinkertainen kivikehä. Luodon mukaan tämä haudaus olisi ajoitettu merovingiajalle (kaivausraportti 1980–81). Tästä haudasta löytyi myös aseita, minkä vuoksi se on ilmeisesti nimetty asehautaukseksi. Tämän haudan ympärille on sijoitettu myös muita hautoja. Markku Ikäheimon (1982: 45–49) pro gradu -tutkielman mukaan kaivausalueella 8 olisi kuitenkin 10 toisistaan erotettavissa olevaa hautaa. Hänen työssään haudat on eritelty ja niissä ollut esineistö esitelty hautayksikkö kerrallaan.

Ainoastaan keskushaudassa on esineistö, joka näyttäisi sisältävän niin sanotusti koko haudan aineiston. Muissa hautauksissa esineistö on huomattavan puutteellinen ja katkelmallinen. Näistä haudoista yhdeksän on ajoitettavissa esineistön perusteella merovingiajalle. Yhden haudan puutteellisen löytöaineiston vuoksi sitä ei pystytty ajoittamaan. Haudasta löytyneen

korunkatkelman perusteella sen voidaan epävarmasti todeta olevan vanhemmalta ajalta kuin muut hautaukset.

Alueen itäreunassa kulttuurikerrokset ovat todennäköisesti sekoittuneet modernin rakentamisen yhteydessä. Ruudussa A2 sijaitseva pajaksi oletettu muodostelma osoittautui todennäköisesti Luodon mukaan raudansulatuspaikaksi. Alueelta löytyi myös rakennuksen peruskiveystä, jonka oletetaan olleen pajan peruskiveys. Hämmennystä aiheuttaa savikiekkujen tavattoman suuri määrä samalta alueelta. Olisiko alue ollut vielä tunkiona, jolle hajonneet tai käytöstä poistetut tavarat on tuotu? Tai voisivatko savikiekoiksi tulkitut esineet ja niiden katkelmat tulkita sittenkin paljerenkaiksi? Jos ne olisivatkin paljerenkaita, olisi Luodon ja Ikäheimon tulkinta alueesta pajana todennäköinen. Kuitenkin alla on selvästi kalmisto. Luuaineistoa ei ole osteologisesti analysoitu, mikä tarkoittaa sitä, ettei voida olla varmoja, kuuluvatko luut eläimelle vai ihmiselle. Melko todennäköistä kuitenkin on, että alueella on ollut useita erilaisia käyttötarkoituksia eri aikoina. Pintakerroksissa erilaisia toiminta-alueita ja alemmissa kerroksissa eri aikaisia kalmistoja.

Keramiikan osalta eroja oli löydettävissä koristelussa ja materiaaleissa. Alueelta 1 löytyi muutoinkin vähemmän keramiikkaa, ja se oli selvästi karkeampitekoista käyttökeramiikkaa, jota on käytetty päivittäisessä käytössä, esimerkiksi ruoanvalmistuksessa. Alueelta 8 löytyi enemmän hienompaa keramiikkaa kuin alueelta 1. Joissakin paloissa koristelu oli myös selvästi hienompaa. Alueen 8 osalta voidaan todeta, että menneiden aikojen ihmiset ovat sijoittaneet vainajille mukaan viimeiselle matkalle myös keraamisia henkilökohtaisia esineitä. Todennäköisesti osa esineistä on tarkoituksellisesti rikottu hautauksen yhteydessä.

Molemmilta alueilta löytyi selvästi paikalleen hajonneita astioita, joiden paloja pystyi yhdistelemään toisiinsa. Alueelta 8 löytyi myös paloja, jotka olivat tyystin palaneet. Niiden voisi tulkita olleen roviolla tai jääneen tulipalossa palaneeseen rakennukseen.

Väitöskirjatutkija Sanni Salomaan (2024: suullinen esitys) kertoman mukaan alueen 8 tavaton määrä keramiikkaa herättää myös kysymyksiä siitä, miksi keramiikkaa on tuotu kiveykseen ja mistä syystä. Tämän tutkiminen vaatisi tarkempaa materiaalin tarkastelua. Salomaa pohti myös mahdollisuutta, että tutkittaessa kalmistoksi arveltua paikkaa, jotkin löydöt saattavat jäädä tulkintaa tai huomiota vaille.

Luulöydöt korreloivat hyvin muiden asuin- ja kalmistolöytöjen kanssa. Lisäksi tutkittuani luulöytöjen kerrostumia, totesin niiden vastaavan ajatusta alle sijoittuvasta kalmistosta ja sen päällä olevasta toiminta-alueesta. Luettuani useita raportteja, artikkeleita ja tutkimuksia sain

melko hyvän kuvan siitä, mitä löytöjä yhdistetään useimmiten asuinpaikkaan kuuluvaksi. Asuinpaikkaan viittavia löydöksiä ovat hyvin todennäköisesti keramiikka, palanut ja palamaton luu, savitiiviste (palanut savi), rautakuona, sulanut pronssi ja erilaiset saviset painokiekot. Mutta kuten jo yllä on mainittu, erilaiset toiminta-alueet ovat saattaneet sekoittaa ja alueita on voitu käyttää eri aikoina eri tarkoituksiin. Alueen 1 kohdalla kuitenkin kysymys on melko varmasti asuinpaikasta. Alueen löydöissä ollut paino ja Sievolan alueelta tehty rahakätkölöytö viittaavat siihen, että alueella olisi myös harjoitettu kaupankäyntiä. Rahalöydön suuruus kertoo myös varallisuudesta.

Kaivausalueella 1 löytöjen vähyys löytöluettelossa oli alkuun yllättävää. Aluksi arvelin alueen mahdollisesti olevan reuna-alueita, mutta tutkittuani TYA:n Sievolan päänumeroita totesin, että aluetta olikin kaivettu jo vuotta aiemmin. Nämä luettuani alue vahvistui suurella todennäköisyydellä asuinpaikaksi. Löydöksiä alueelta olivat löytöluettelon mukaan muun muassa savikiekon palat, kuutiokivet, siksak- ja nuorakoristellut saviruukun palat ja lyijypaino. Yllättävää on, että kalmistoksi määritetyltä alueelta 8 löytyi keramiikkaa enemmän kuin asuinpaikaksi määritetyltä alueelta 1.

Alueelta löydetyt paalunpaikat viittaavat myös asuinrakennukseen alueella. Koko kylämäen alueella näyttäisi olleen melko laajasti asutusta. Sen perusteella voisi päätellä, että kaikkia vainajia ei ole haudattu samalla tavalla saman aikajakson sisällä. Vain tietyt, todennäköisesti merkittävämät henkilöt, ovat saaneet yksilöidyn haudan. Minne loput on haudattu? Havaitsin myös, että eri tutkijat hahmottavat ja määrittelevät eri tavalla löytöjä ja toiminta-alueita. Paljon jää useimmiten myös tulkinnan varaan luettaessa vanhoja löytöluetteloita. Niihin on monesti kirjoitettu käsin lisäyksiä (jotka jäävät tulkinnanvaraisiksi), ja osa luetteloista saattaa olla tuhoutunut tai hukassa.

Yhteenvedona alueiden luonteista voidaan todeta, että alueella 8 on todennäköisesti ollut kahden eri rautakauden ajan hautauksia, jonkinlaista mahdollisesti rituaalista toimintaa ja siitä johtuvia alueen luonteen epäselviä tulkintoja. Rituaaliseen toimintaan voisivat viitata siis suuret keramiikan ja savikiekkojen määrät. Asukkaat ovat saattaneet tuoda niitä kalmistoon vainajien muistoksi. Toinen vaihtoehto on, että alueelle on tuotu asuinpaikalta jättemateriaalia. Alueen luonteen varmistaminen vaatisi lisätutkimuksia. Raudanvalmistusta alueella on ollut. Se, mihin sen käyttö ajoittuu, onkin toinen kysymys. Tähän voitaisiin saada lisävalaistusta esimerkiksi radiohiiliajoituksin. Alueella 1 keramiikka ja luulöydöt indikoivat asuinpaikkaa hyvin.

6 Yhteenveto

Sievolan kalmiston alueelta (kaivausalueelta 8) on tehty löytöjä (niin esine- kuin hautalöytöjä) ristiretkiajalta ja siitä vanhemmalle ajalle aina kansainvaellusaikaan asti. Aiempien tutkijoiden tekemissä kaivauksissa vuosina 1983 ja 2022 osoittautui, että kalmistoalue on merkittävästi isompi kuin jo kaivettu tutkimusalue. Oman tulkintani mukaan alueelta on merovingiaikaisia hautauksia, jotka osteologisella analyysillä olisi syytä varmistaa haudoiksi. Samalla pystyttäisiin varmistamaan hautausten ajoitukset. Lisäksi alueella on suurialainen polttokenttäkalmisto, joka on suurempi kuin tähän asti kalmistoksi tulkittu alue. Näiden päälle on myöhemmin muodostunut erilaisia toiminta-alueita.

Keramiikan tutkimus ja vertailu osoittivat, että muinaiset ihmiset ovat sijoittaneet vainajalle mukaan todennäköisesti henkilökohtaisia esineitä ja keramiikan osalta ainakin joissain tapauksissa hienompia keraamisia astioita. Keraamiset astiat on todennäköisesti jo hautauksen aikana rituaalisessa mielessä rikottu. Osa astioista on todennäköisesti tuotu hautauksiin rikkonaisina. Asuinpaikalta löydetty keramiikat viittaavat enemmän isompiin, luultavasti ruoansäilytykseen ja -valmistamiseen käytettyihin astioihin. Kalmistosta taas oli löydettävissä ohuempaa ja koristellumpaa keramiikkaa, ainakin alemmista kaivauskerroksista.

Kuten jo aiemmin on mainittu, myös Markku Ikäheimon mukaan merovingiajalta olisi yhdeksän kappaletta hautauksia, jotka ovat pieniä latomuksia (Ikäheimo 1982: 88–89). Lisäksi on yksi hauta, jolle ei saatu kontekstista ajoitusta. Hänen mukaansa alueelta löytyy myös kansainvaellusajalta peräisin oleva polttohauta sekä viikinkiaikaista polttokenttäkalmiston kiveystä. Todennäköistä on, että aluetta on käytetty joihinkin muihin käyttötarkoituksiin kuin pelkästään kalmistona. Alueen luonteen selvittely vaatisi enemmän tutkimuksia. Melko todennäköiseltä kuitenkin näyttäisi, että alueella on ollut kahtena eri aikana kalmisto ja myöhemmin ehkä rituaaleihin liittyvää toimintaa sekä aivan rautakauden lopussa tai keskiajan alussa raudan valmistukseen liittyvää pajatoimintaa.

Kaivausalueen 1 asuinpaikka oli huomattavasti selkeämpi ja sen osalta tutkimusta oli helpompi kohdistaa keramiikkaan. Molemmilla alueilla konteksteihin oli pieniltä osin sekoittunut modernia esineistöä, koska että alue on ollut asutettu tähän päivään saakka. Kaikeksi onneksi rakentaminen ja maansiirtotyöt eivät ole tuhonneet kovinkaan suurta osaa esihistoriallisista muinaisjäännöksistä.

Savikiekkojen osalta selvittely vaatisi tarkentavia tutkimuksia. Kaivausalueella 1 savikiekkojen määrä on asuinpaikkaan soveltuva. Kaivausalueella 8 taas savikiekot olisi mahdollista tulkita myös paljerenkaan osiksi. Tässä työssä käsitellyn aineiston perusteella ei kuitenkaan ole mahdollista ottaa kantaa alueella mahdollisesti tapahtuneeseen raudanvalmistukseen kuten ei myöskään mahdollisen pajatoiminnan iänmäärittämiseen.

Alueen tutkimuspotentiaali on valtava, ja kuten yllä on jo mainittu, alueen rajoja ei ole vielä pystytty määrittelemään. Koko Sievolan kylämäen laajuus olisi mielenkiintoinen lisätieto jo olemassa olevaan tutkimukseen. Miten laaja Sievolan kalmistoalue on ja montako asuinrakennusta, kalmistoa ja yhteisöä sen alueeseen on kaiken kaikkiaan kuulunut? Mitä lisätietoa vielä tutkimatta oleva jo 1980-luvulla löytynyt rakennus voisi antaa? Olisivatko luonnontieteellisillä menetelmillä tehtävät tutkimukset tuloksen kannalta nykypäivänä tarkempia, ja saisiko vanhoista löydöistä ja tutkimuksista luonnontieteellisin menetelmin irti uutta tietoa? Keiden kanssa paimiolaiset kävivät kauppaa ja mitä kauppatarvikkeita he käyttivät?

Useasti arkeologisessa työssään arkeologi itse etsii ja kerää aineistonsa, todennäköisesti tutkimuksen alusta asti. Vaikka arkeologi ei koskaan löytäisi löytöjä, ne ovat kuitenkin aina olleet ja ovat olemassa. Todennäköisesti on melko sattumanvaraista, mitkä löydöt arkeologi löytää, eli mitkä löydöt päätyvät arkeologin käsiin ja niistä edelleen arkeologiseen tutkimukseen. Jää aina arkeologin tulkinnan varaan, minkälaisia ja miten paljon tulkintoja hän löytöjensä perusteella tekee. Arkeologin oma mielenkiinto, kyky tulkita löytöjä ja tapa esittää tuloksia, johtavat siihen, millainen lopputulos tutkimuksella on (Tuovinen 2000: 35–36).

Lähteet ja kirjallisuus:**Käytetyt lyhenteet:**

MJR = muinaisjäännösrekisteri

AKP = arkeologisen kulttuuriperinnön opas

TYA = Turun yliopisto, arkeologian oppiaine

Arkistolähteet:

Museoviraston arkisto:

Fischer, Riitta & Luoto, Jukka 1983. Paimio, Sievola 1982.

Laulumaa, Vesa 2019. Inventointiraportti. Salo–Turku ratahankealueen arkeologinen inventointi 2019.

Lehto, Heli 2022. Tutkimusraportti. Paimio Sievolanmäki, rautakautisen asuinpaikan koekaivaus 2022.

Luoto, Jukka 1982. Paimio, Sievola. Kaivauskertomus 1980–1981.

Luoto, Jukka 1979. Kertomus kaivauksista Paimion Nakolinnalla ja sen ympäristössä 1979.

Raike, Eeva 2005. Paimion arkeologinen inventointi 2005.

Turun yliopiston arkeologian oppiaineen arkisto:

TYA 179 – Paimion Sievolan löytöaineisto 1981. Luetteloinut Markku Ikäheimo.

TYA 186 – Paimion Sievolan löytöaineisto 1981. Luetteloinut Markku Ikäheimo

Henkilökohtaiset tiedonannot:

Salomaa, Sanni. Väitöskirjatutkija. Suullinen tiedonanto 22.2.2024. Haastattelija Noora Mäntsälä

Internetlähteet:

Arkeologisen kulttuuriperinnön opas, (AKP) 2019:

Polttokenttäkalmisto, <https://akp.nba.fi/wiki;polttokentt%C3%A4kalmisto> [haettu 26.12.2023]

Asuinpaikka, <http://akp.nba.fi/wiki;rautakautinen-asuinpaikka> [haettu 25.11.2023]

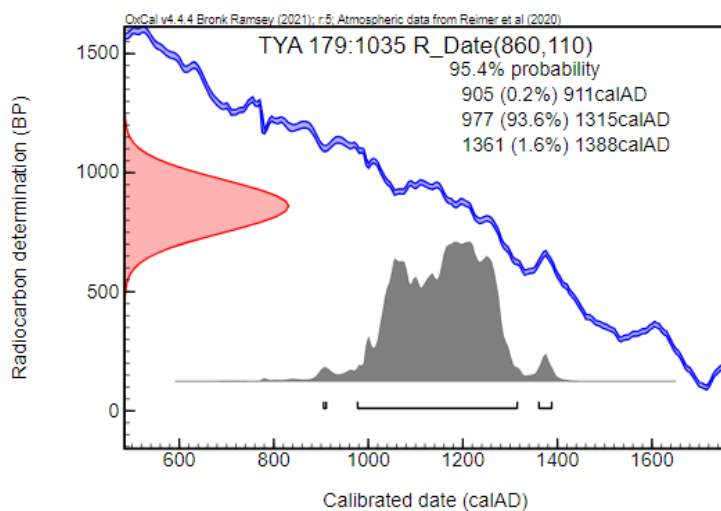
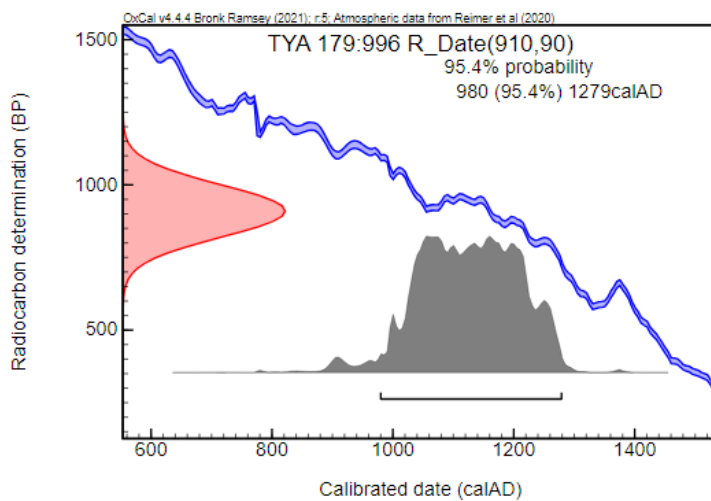
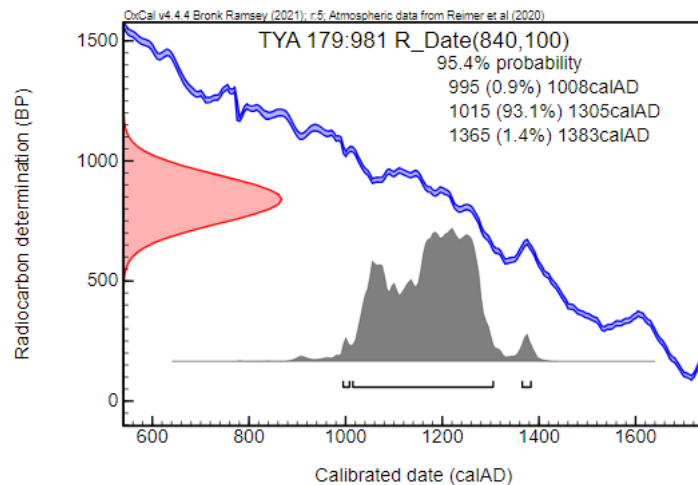
Kirjalliset lähteet:

- Asplund, Henrik, Moisio, Jussi, Salomaa, Sanni & Bläuer, Auli 2019. Digging deeper into an Iron Age cairn – Rethinking Roismala Ristimäki in Sastamala, Finland. Teoksessa *Fennoscandia archaeologica* XXXVI. 108–129.
- Carpelan, Christian 1962. *Euran, Köyliön ja Yläneen ruumiskalmistojen viikinkiaikainen keramiikka*. Laudaturtutkielma. Helsingin yliopisto.
- Hirviluoto, Anna-Liisa 1996. Pottery, burnt clay and stag. (ed.) Paula Purhonen. *Vainionmäki – a merovingian period cemetery in Laitila, Finland*. National Board of Antiquities, Vammala. 76–84.
- Ikäheimo, Markku 1982. *Rautakauden asutus Piikkiön ja Paimion pitäjissä*. Laudaturtutkielma. Turun yliopisto.
- Junger, Högne & Sonninen, Eloni 1989. *Radiocarbon dates III*. Radiocarbon dating laboratory. Sievola series, Paimio. University of Helsinki.
- Kuusela, Jari-Matti & Tiilikkala, Jasse 2008. Malli myöhäisrautakautisesta asutuksesta lounaisessa Sisä-Suomessa. (toim.) Hanna-Maria Pellinen. *Muinaistutkija* 2/2008. 14–27.
- Lavento, Mika, Vesa-Pekka, Herva & Eero Muurimäki 2008. Tutkimusprosessi. (toim.) Halinen, Petri, Immonen, Visa, Lavento, Mika, Mikkola, Terhi, Siiriäinen, Ari & Uino, Pirjo. *Johdatus arkeologiaan*. Gaudeamus, Helsinki university press. 109–123.
- Lavento, Mika & Wessman, Anna 2019. Viikinkiaika. (toim.) Haggren, Georg, Halinen, Petri, Lavento, Mika, Raninen, Sami & Wessman Anna. *Muinaisuutemme jäljet. Suomen esi- ja varhaishistoria kivikaudelta keskiajalle*. Gaudeamus, Helsinki. 290–336.
- Lehtosalo-Hilander, Pirkko-Liisa 1982. Luistari II The Artefacts. *Suomen Muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja* 82:2, Helsinki. 76–85.
- Luoto, Jukka 1985. Paimion rautakautisista muistoista. (toim.) Haanperä, Irma, Kolehmainen, Hillevi, Salminen, Uolevi, Riikonen, Jaana & Salminen, Maire. *Paimio-seuran vuosikirja* IV/1985, Paimio. 6–17.
- Mannermaa, Kristiina 2008. Osteologia menetelmänä tietolaatikko. Teoksessa: *Johdatus arkeologiaan*. (toim.) Halinen, Petri, Immonen, Visa, Lavento, Mika, Mikkola, Terhi, Siiriäinen, Ari & Uino, Pirjo. Gaudeamus, Helsinki. 357–358.
- Seppä-Heikka, Merja 1983. *Esihistoriallisia siemeniä ja kasvipainanteita Paimion Sievolan myöhäisrautakautiselta asuinpaikalta*. Teoksessa *Karhunhammas* 7. (toim.) Pihlman, Sirkku, Fagerlund, Sirpi & Nissinaho, Aino. Turun yliopisto, kulttuurien tutkimuksen laitos. 39–56.

- Seppälä, Sirkka-Liisa 2000. Rautakautiset kohteet – funktion, ajoituksen ja sijainnin problematiikkaa. Teoksessa *arkeologinen inventointi, opas inventoinnin suunnitteluun ja toteuttamiseen*. (toim.) Maaranen, Päivi & Kirkinen, Tuija. Museovirasto, Helsinki. 192–197.
- Taavitsainen, Jussi-Pekka, Hiekkänen, Markus & Oinonen, Markku 2009. Keminmaan Valmarinniemen polttohautaukset. Teoksessa *Ei kiveäkään kääntämättä – juhla kirja Pentti Koivuselle*. (toim.) Ikäheimo, Janne & Lipponen, Sanna. Tornion kirjapaino, Oulu. 203–212.
- Tuovinen, Tapani 2000. Löytö toteuttaa etsijän tahtoa. Teoksessa *Arkeologinen inventointi, opas inventoinnin suunnitteluun ja toteuttamiseen*. (toim.) Maaranen, Päivi & Kirkinen, Tuija. Museovirasto, Helsinki. 33–41.
- Vuorinen, Juha-Matti 2009. *Rakennukset ja rakentajat Raision Ihalassa rautakauden lopulla ja keskiajan alussa*. Turun yliopisto, Turku.
- Wickholm, Anna & Raninen, Sami 2003. Rautakautinen riesa – polttokenttäkalmistojen problematiikkaa. (ed.) Muinaistutkija. *Muinaistutkija* 2/2003. 2–14.
- Wessman, Anna 2010. *Death, Destruction and Commemoration. Tracing Ritual Activities in Finnish Late Iron Ages Cemeteries (AD 550-1150)*. Iskos 18, Helsinki.

Liitteet

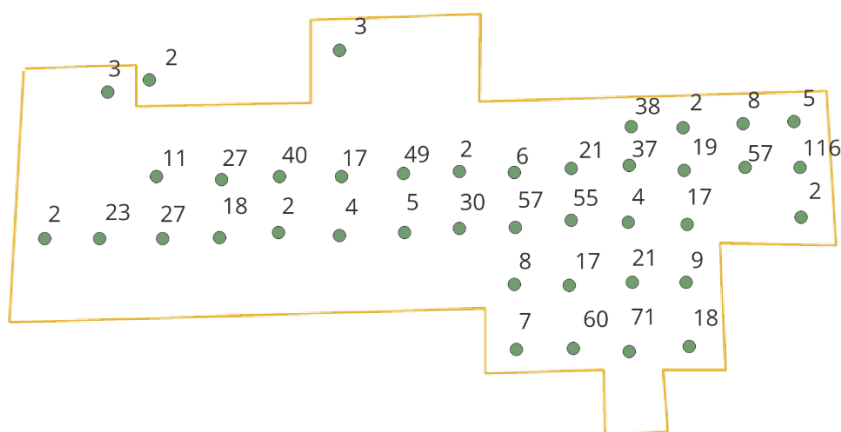
Liite 1. OxCal -ohjelmalla tehdyt radiohiiliajoitukset

Liite 2. Keramiikan levintäkartat alueet 8 ja 1

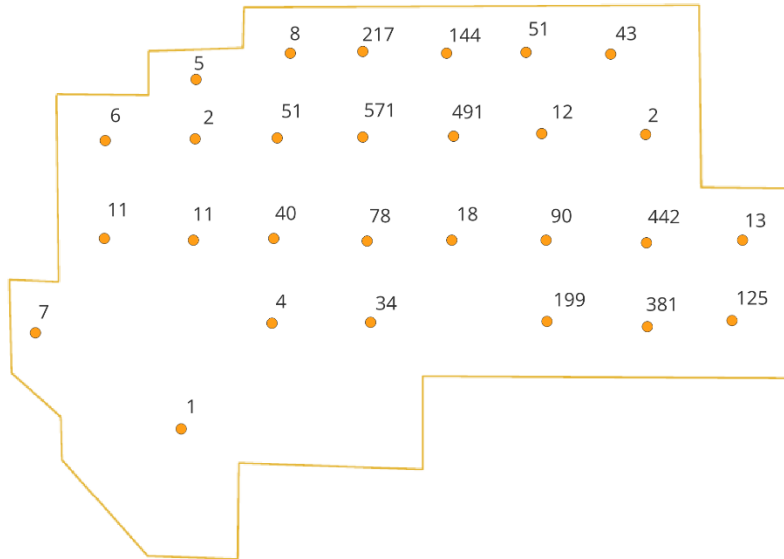

Paimio, Sievola
TYA:186
Kaivausalue 8
Keramiikan levintä alueella

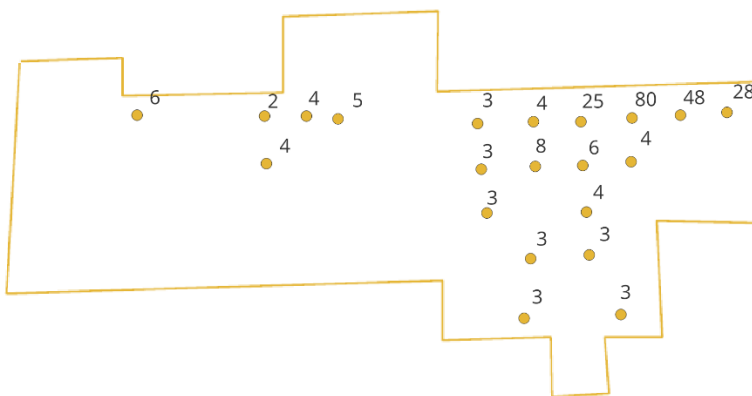

Paimio, Sievola
TYA: 179 ja TYA: 186
Kaivausalue 1
Keramiikan levintä alueella

Liite 3. Savikiekkojen levintäkartat alueet 8 ja 1

Paimio, Sievola
TYA: 186
Kaivausalue 8
Savikiekkojen levintä alueella

Paimio, Sievola
TYA: 179 ja TYA: 186
Kaivausalue 1
Savikiekkojen levintä alueella

Liite 4. Taulukot olennaisimmista löydöistä alueilta 1 ja 8

Kaivausalueen 1 löydöt (alueen luonteesta kertovat)	
Fajanssia	3 kpl
Hevosenkengännaula	1 kpl
Kuonaa	3135 kpl
Palanutta savea	8611 g
Palanutta luuta	21 g
Palamatonta luuta	136 g
Hiiltä	16 eri kohdasta
Naudan hammas	1 kpl
Hioin tai sen katkelma	2 kpl plus hioinlaaka
Kulkunen	1 kpl (pronssia)
Lehmänkello	1 kpl
Kuutiokivi tai sen katkelma	6 kpl
Rautaa tai raudanpaloja	noin 107 kpl
Kaakelia	3 kpl
Määrly	1 kpl
Savikiekon katkelmia	221 kpl plus kaksi puolikasta
Tiiltä	591 g
Keramiikkaa	1033 kpl

Kaivausalueen 8 löydöt (alueen luonteesta kertovat)	
Koruja ynnä muuta vaatetukseen liittyvää	18 kpl
Keihäänkärki (putkellinen, spiraalille taivutettu)	1 kpl
Hevosenkengän nauvoja	3 kpl
Kilven rautaniittejä, puolipallon muotoisia	3 kpl
Lasihelmen katkelma	1 kpl
Keramiikkaa	10742 kpl
Savikiekon fragmentteja	3050 kpl
Kuutiokivi tai sen katkelma	2 kpl
Väistin	1 kpl
Miekan katkelma	1 kpl
Kuonaa (muutama lasitteinen pala)	40653 g
Palamaton luu	375 kpl
Palanut luu	2412 g (plus 30 kpl, joita ei punnittu)
Savitiivistettä	31050 g

Liite 5. Keramiikkojen ja savikiekkujen määrät alueittain

